

Prispevki k poznavanju domačih imen v zvezi z upravnimi funkcijami

V tem prispevku sem skušal razložiti nekatera domača imena, včasih tudi priimke, ki jih pogosto najdemo na loškem ozemlju in so bili navezani predvsem na neko upravno, ali širše rečeno, družbeno funkcijo. Pri tem sem skušal razložiti še nekatera druga domača imena. Domača imena so starejša od priimkov. Ljudje so jih dajali hišam in njihovim lastnikom. Pozneje se poleg domačih imen razvijajo priimki. Veliko domačih imen je nastalo iz osebnih imen, telesnih značilnosti, socialnega stanja ljudi, lege njihovih hiš, dogodkov, hišne redne in dodatne dejavnosti, ali so jih prinesli s preselitvami, ženitvami, kupnimi pogodbami itd. Nekatera domača imena so nastala iz poznejših priimkov. Domača imena so še danes živa in se še uporabljajo, spreminjajo, nastajajo nova, se opuščajo in pozabljajo. Nastanek nekaterih imen lahko ugotovimo brez kakršneko li razlage, pri nekaterih se nam odgovori izmikajo. Dr. Rudolf Andrejka je leta 1939 objavil članek: *Doneski k postanku in razvitku rodbinskih imen v Selski dolini*.¹ Podatki so imenitni in le v redkih primerih bi ga morali dopolniti. Leta 1933 je isti priobčil članek: *Župani Selske doline v letih 1550–1800*.² Tudi iz tega prispevka lahko izvemo npr. kje so rekli po domače pri Županu in na katerih gruntih so ti ljudje bivali. Andrejka se je pri svojem delu naslanjal na starejšo razpravo dr. Franca Kosa, *Zgodovinski pobirki iz loškega okraja*.³ Kos posebno na straneh 18–23 navaja župane, logarje, lovske mojstre in selske sodnike. Ti prispevki so mi bili v pomoč, ker prinašajo sezname funkcionarjev. V arhivu graščine Ehrenau sem našel rokopis nadrihtarjev, podrihtarjev in drugih vaških odbornikov okrog leta 1814 za glavne občine Loka, Stara Loka, Poljane, Trata, Oselica, Železniki in Selca.⁴ Del tega seznama sem že obdelal v Loških razgledih.⁵

Na tem mestu sem želel pregledati domača imena, ki izhajajo iz neke upravne funkcije posameznikov na terenu nekdanjega freisinškega gospostva. Zavedam se, da bi moral za domača imena preštudirati predvsem vse stare župnijske statute animarum. Ker mi čas tega ni dopuščal in samo za to raziskavo tudi ne bi bilo smotno, sem se odločil, da domača imena povzamem po sodnih evidencah. Okrog leta 1900 si je uslužbenec zemljiške knjige na sodišču v Škofji Loki napisal pripomoček za iskanje v stari in novi zemljiški knjigi. Priročnik mu je narastel v debelo knjigo brez naslova. V njej so zapisani vsi kraji in hiše v loškem sodnem okraju. Pri vsaki hiši so zapisali hišno številko, ime takratnega posestnika, hišno ime, zemljiškoknjižni vložek, katastrsko občino in pustili rubriko za opombe. S takšnim pripomočkom so lahko iskali podatke v starih zemljiških knjigah pred letom 1871, tja do konca 18. stoletja. Če so nastale spremembe pri lastniku, so starega prečrtali in napisali novega, vendar brez kakršnihkoli podatkov oziroma datuma spremembe pravnih naslovov. Od freisinškega ozemlja je v tej knjigi izpadel žirovski predel in območja severno od Žabnice. Žirovski predel je bil že od časa Francozov dalje sodno pod Idrijo, politično pa pod glavarstvom v Logatcu, po letu 1918 pa v obeh funkcijah pod Logatcem.⁶ V začetku prejšnjega stoletja so predele severno od Žabnice prenesli pod Kranjski sodni okraj. Pomankljivost te knjige je, da prinaša hišne numeracije iz okrog leta 1900.

Hišna numeracija je nastala za časa Marije Terezije in se uveljavila v osemdesetih letih 18. stoletja. V nekaterih krajih so oštevilčenje spreminjali. Za Staro Loko se da to ugotoviti po letu 1814. Spremembe prvotne numeracije so bile gotovo še v Železnikih in Selcih, mogoče še kje. V večini primerov pa je stara numeracija okrog leta 1900 še delovala, saj se je ponekod ohranila za začetne številke prav do danes. Pomankljivost tega seznama je, da ima večinoma samo eno domače ime, zadnje, le redko še drugo. Znano je, da se je v stoletjih domače ime spreminjalo. V tem sodnem registru so le novejša domača imena, ki so bila v rabi na prelomu stoletja. Pisar domačega imena ni vedno znal pravilno napisati, saj so ljudje govorili v dialektih, ki jih ni dobro razumel. Ker tudi sam včasih nisem mogel ugotoviti, kako bi bilo pravilneje, se za napake opravičujem. Opravičujem se tudi za nepoznavanje starejših domačih imen, ki jih nisem zbral iz že omenjenih starejših virov. V obstoječih domačih imenih sem le našel dovolj dokazov za svoje razlage. V tem tekstu citiram vedno staro hišno numeracijo.

Za Škofjo Loko in predmestja sem za domača imena uporabljal Knjigi hiš I in II, ter star seznam hišnih posestnikov mestne fare v Škofji Loki. Seznam je nastal verjetno v tridesetih letih prejšnjega stoletja, gotovo pa pred letom 1848, ko se je kot samostojna izločila fara Reteče s pripadajočimi vasi. Ta seznam ima še navedene kraje do Gorenje vasi in Senice. Seznam sem našel v fondu stare loške šole in je služil v šolske namene, saj so nanj kracali neke številke. Navedeni so hišni posestniki po hišnih številkah, po domačem imenu, njihov status, ter ali gre za grunt, kajžo ali bajto. V mestu Loka so ponekod navedeni tudi poklici.

Za mesto in predmestja domača imena za moje raziskave niso bila tako pomembna, ker imajo velikokrat nek drug izvor ali pa so prinesena na to območje. Pri gruntih ponavadi

nisem upošteval istega imena še za bajte. Priimke in domača imena sem pisal v današnjih oblikah. Prav tako na tem mestu nisem natančno razlagal posameznih upravnih funkcij: županov, rihtarjev in drugih uslužbencev po katerih so dobile hiše domače ime. Ti vaški predstojniki niso bili dedni, ampak jih je imenovala oblast. Mogoče jih je v zgodnjih obdobjih ljudstvo celo samo izbiralo oziroma predlagalo. Velikokrat so bili to bolj bistri in urni ljudje, pozneje verjetno že pismeni, s hišo na pripravnem mestu. Ker se je kredibilnost hiše merila tudi po tovrstnem ugledu, so si pri nekaterih hišah prizadevali, da je bila funkcija občasno v hiši po več rodov in celo v različnih režimih. Nekdanje freisinške funkcionarje je država po propadu gospostva s pridom vključevala med svoje odbornike, podrihtarje, rihtarje. Z javnimi funkcijami so se lahko ukvarjali seveda bolje situirani kmetje, zato so bili to večinoma gruntarji. Pozneje najdemo med njimi tudi kajžarje. Kjer najdemo na takšnih mestih funkcionarje iz kajž, so bile te na mestih, primernih za javne funkcije ("na dobrem žlaku"). Stari freisinški župani so se ob kmetiji in županski funkciji ukvarjali še z gostinstvom.⁷

Zavedam se večkratne pomanjkljivosti tega prispevka, kar sem omenil že zgoraj. Domača imena tudi niso kronološko preštudirana. Veliko detajlov bi se našlo pri prelistavanju listinske serije zemljiških knjig, podobno, kot je to delal dr. Rudolf Andrejka za selške župane. Zanimivo bi bilo obdobje ob koncu 18. stoletja in okrog leta 1803, oziroma 1804, ko so se ti župani morali posloviti od svoje funkcije in so včasih še kaj dolgovali. Svoje bi lahko povedali etnologi, jezikoslovci, predvsem pa za našo izbrano kategorijo imen pravni zgodovinarji. Upoštevati bi bilo treba genealogijo, saj so se ljudje preseljevali in na ta način prenašali domača imena. Samo za primer naj navedem v drugi polovici 18. stoletja Sluge na Suhi in na Trnju. Gotovo sem se marsikje zapeljal, vendar naj mi poznavalci oprostijo in me s svojim znanjem dopolnijo, saj sem dal sestavku temu primeren naslov. K objavi me je opogumilo dejstvo, da se v zadnjem času v vseh strokah obdelujejo bolj spolzke teme, mejna področja in druge zgodovinske luknje.

Za dokazila lastništva sem uporabljal vse vrste stare zemljiške knjige loškega in drugih gospostev: Sv. Duh – Ehrenau, Puštal in cerkve. Večkrat sem pogledal v knjigo Novalistov. To je posebna evidenca na novo nastalih in vpisanih posestnikov, predvsem rovtarjev, bajtarjev in novohišarjev. Pri loškem gospostvu citiram podatke iz glavne knjige z rimskimi (številka knjige) in arabskimi številkami (stran), brez navedbe loškega gospostva. Ostale podložnike sem posebej poudaril. Citati lastništva so zaradi možnosti hitrega preverjanja v oklepajih med tekstom in ne pri drugih opombah. Kadar nisem mogel priti v sistem zemljiške knjige, sem si pomagal s starimi posestnimi listi in listinami, ki so nastale ob reambulaciji katastra leta 1869 in uvedbi nove zemljiške knjige v letih 1871 do 1874. V teh dokumentih so še navajali, kam in komu je bila posest podložna, čeprav so fevdalizem uradno odpravili že leta 1848. Ko sem našel željene podatke, sem lahko nadaljeval spet v glavnih knjigah.

Veliko sprememb v pravnih naslovih je bilo leta 1805, kar si razlagam z mobilizacijo v avstrijsko vojsko. Po prevzemu posesti gruntarskim sinovom ni bilo treba korakati. Za

leto 1805 je knjiga listin izredno debela in je nobeno poznejše leto po obsegu ni dohitelo. Lastnike navajam do druge polovice prejšnjega stoletja, do koder sežejo stare evidence pri nas v arhivu. Poznejše naslednike pa si lahko vsak dopolni na zemljiški knjigi na loškem sodišču. Pravni naslov "Sterbrecht" pojmem kot prenos lastnine po dednem (mrliškem) pravu. O velikosti posesti in s tem v zvezi z nazivi posestnikov: gruntar, rovtar, podsed, kajžar, hišar itd. na tem mestu ne bi razpravjal.

Zelo pogosto naletimo še na prelomu 18. v 19. stoletje na dvojne priimke. Med enim in drugim je pisar uporabljal izraz recte (pravilno), včasih pa oder (ali). Ta pojav si strokovnjaki različno razlagajo. V naših primerih v loški zemljiški knjigi je šlo verjetno za spremembo pri lastnikih zapisanih v urbarjih in pozneje v zemljiških knjigah. V urbarjih lastniške evidence niso bile ažurirane. V "državnih" zemljiških knjigah pa je bil pravni naslov pridobitve posesti bistvena sestavina vpisa. Urbarji so brez dvoma služili kot osnova zemljiškknjižnim evidencam. Pri dvojnih priimkih gre za dejanske spremembe v času zapisov novih zemljiških evidenc. Pri takšnih dvojnih priimkih so včasih zapisali namesto pravnega naslova "Urbarmässiger" (zanimivo, da ne "Urbarsassiger"), urbarialni lastnik, torej po evidenci iz urbarjev. Ponavadi so pri nadaljnjih lastnikih uporabljali po vrsti drug priimek, včasih pa nazaj prvega, ki je bil, kot kaže bolj ustaljen. Tudi Andrejka ugotavlja, da raba priimkov do začetka 19. stoletja ni bila popolnoma ustaljena.⁸

Preprosti ljudje so predpostavljene uradne osebe v medsebojnih pogovorih različno imenovali. Čeprav so ti dobili novo uradno ime, so takšnemu predstavniku občani večkrat ohranili staro funkcionalno ime ali dodali še ime po funkciji, ki jo je opravljal pozneje. Zanimiv je jezikovni razvoj. Namesto zakonov smo imeli lepo slovensko besedo postava. Župani so postali pozneje rihtarji, meri, načelniki, predsedniki, danes so spet župani. Rihtarjev ni več, čeprav so bili več kot pol stoletja predstavniki oblasti. Gospod okrajni glavar je v stari Jugoslaviji postal sreski načelnik itd. Pobrskajmo malo po predalu zgodovine.

Za začetek naj razložim še nekatera druga domača imena. Kdo so **Bitenci, Brojani, Brejani, Brojci, Brejci, Projci, Proji, Korošci** itd. Loško gospostvo je škof razdelil na urade oziroma županije. Ena največjih je bila bitenjska, ki je obsegala celotno Sorško polje. Bitnje so pisali po nemško Veichting ali Feichting, od tod v 17. stoletju kup (F) **Veichtingerjev**. Priseljeni prebivalci iz tega urada v nek drug urad so se imenovali Bitenci. Brojani, Brojci, Brejci, Projci, Proji so prihajali iz brojske županije, ki je obsegala začetek Poljanske doline, tja do Brodov Visokega in Smoldnega. Koroška županija je obsegala območje Hrastnice, Bodoveljske grape, Bukovega in Kovskega vrha do Hotovlje ter Sopotnice in Gabrške gore na levem bregu Poljansčice. Za **Sorčane, Davčane, Selčane, Železnikarje, Davčane, Podlonkarje, Zirovce, Poljance** itd. je njihovo poreklo jasno in ne bi izgubljali besed.

Tudi imena iz statusnega razmerja na tem mestu ne bi razglabljali. Opomnil bi le na dr. Andrejkovo razlago imena **Kejžar, Kežar, Kesar** (mogoče tudi **Košir**), ki izvira iz zgornjega dela Selške doline. Po Andrejki izvira iz besede Kesar (Kessar, Khässer, Caysser, Gasser, Kesher) od kesche, keische, v soriško-nemškem narečju kozolec.⁹ Pregled zemljiške knjige za ta predel je pokazal, da pride ime verjetno od besede Käse – sir, Käser – sirar. Izpeljanke

so razvidne: Köser, Köscher, Kosar, Koschier, potem Gosar, Goser, Gasser in pozneje verjetno tudi Kačar.

Zanimivo je poreklo imena **Hubman, Homan, Oman, Hofman, Hartman, Ortman**. Izraz pomeni nekega vaškega predstojnika, predmoža, župana. "*Hofmann je vsak, ki živi na graščinskem dvoru, naj bo to dvorjan, najemnik, tlačan ali blapec ...*"¹⁰ Hof pomeni dvor, sedež vladarja, gosposki dvor, plemenitašev dvor in seveda največjo kmečko posestno enoto.¹¹ Na loškem ozemlju se javljata izpeljanki Homan in Oman le bolj kot priimek. Domače ime Oman je znano na Šutni št. 7 in Pevnu št. 9. Na Šutni št. 7 je bil lastnik leta 1800 Anton Homan, pred njim pa so bili lastniki kmetije Vodniki, Hafnerji in Karlini (XIII/36). V Pevnu št. 9 so bili v prvi polovici 19. stoletja na gruntu Kalani (XI/157). Ortman je domače ime v Virmašah št. 6. Na tej polkmetiji je bil od leta 1837 lastnik Gregor Hartman, od leta 1880 pa Valentin Langerholc. Kmetija je bila podložna cerkvi v Crngrobu. (Grundbuch Kirchengilten Altlack/3). Oman se pišejo pri Karlinu v Zmincu št. 9, kjer je bil Matija (Matevž) Oman, s pripombo napačno (falschlich) Homan (1775–1850) na začetku prejšnjega stoletja podrihtarjev pomočnik za vas Zminec.¹² Grunt je bil podložen svetoduški graščini (Gut Ehrenau/39). Priimek Homan je bil v Loki in v Železnikih še v 18. stoletju bolj gosposki in se je šele pozneje preselil na kmete. Domače ime **Jagermojster** se je ohranilo le v Loki na Placu, danes Mestni trg št. 11. **Špegelča** imamo dva, v Bodovljah št. 4, z bajto na št. 5, in v Sopotnici št. 3. Na Bodovljskem gruntu so se ob koncu 18. stoletja do srede 19. stoletja pisali Prevodnik (VI/83). Za sopotniškega Špegelča piše na starih katastrskih kartah **Šperlič**. Sperre pomeni nemško zapora, ustavitev, pa tudi zapečatenje in sodno varstvo zapuščine.¹³ To bi bil lahko nek zaporničar proti Turkom, tisti, ki je na primernem mestu prižgal grmado, ali pa bil zaprisežen mož pri izjavah poslednje volje. Primož Prevodnik (1782–1839), po domače Špegelč iz Sopotnice št. 3, je bil po odhodu Francozov podrihtar za podobčino Sopotnica, ki je obsegala vasi Sopotnico, Sv. Florjana, Breznico in Gabrovo (Seznam; VII/26). **Ahternik** je doma na Bukovem vrhu št. 18. Acht, Achtung, pomeni pažnja, pozornost, pozor. Ahternik bi utegnilo biti staro domače ime v zvezi z neko funkcijo pri turški obrambi. Druga razlaga pomeni Acht, izobčenje; razsodba, ki hudodelca razglasi za brezpravnega; izgon.¹⁴ Bolj verjetna se mi zdi prva razlaga, da je ta gruntar imel skrb za neko javno zadevo. Priimek pri tej hiši ni bil pomemben. Ob koncu 18. stoletja so se na tem gruntu pisali Oblak, pozneje Kržišnik in sredi prejšnjega stoletja Potočnik (VI/111). **Šere** bi mogoče pomenil škarjarja, strižca, navijalca, pa tudi padarja ali ranocelnika, če ime prihaja od nemško Scherer ali Schere. Če pa so popačili ime od Scherge, bi pomenilo biriča, krvnika, sodnega slugo ali graščinskega uradnika.¹⁵ V Loki so pri Soksu na današnjem Cankarjevem trgu št. 6 včasih rekli Biričeva hiša (Schergenhaus), pa tudi mestna služinčadna hiša (Stadtdienershaus).¹⁶ Mogoče bi sem pristeli še imeni **Šara, Šarovc**, Sv. Duh št. 14 in št. 42. Pri Sv. Duhu so bili na tej hubi ob koncu 18. stoletja gospodarji Hartmani (XIII/70). Pri Sv. Duhu št. 42 je bilo zemljišča le za pol grunta, lastniki pa so bili v 19. stoletju Jesenki, Trilerji in Kovačiči (XIII/92). **Legat** pomeni odposlanca, pooblaščenca, namestnika, itd. Ta priimek, oziroma domače ime, na

loškem ozemlju ni običajen. Za domače ime ga ne poznam. **Notar** pomeni nota = živina, notar, pastir. Najdemo ga v Podlonku št. 4, kjer je bil grunt in mlin. Na prelomu 18. v 19. stoletje so se pisali Vrhunc, v prvi polovici 19. stoletja pa Habjan (IX/112). Na neko funkcijo kaže mogoče ime **Čot**. Javlja se v Selcih št. 18, na Bukovici št. 5 in v Stari Loki št. 6. Na Bukovici je bila cela huba in so bili od konca 18. stoletja v zemljiški knjigi zapisani lastniki Kalani. Na Bukovici 5 je bil v začetku prejšnjega stoletja doma podrihtar Blaž Kalan (XI/36; Seznam). V Selcih št. 18 je bila le kajža. Na prelomu 18. v 19. stoletje so se pisali Grošelj, pozneje v 19. stoletju pa Bertancelj in Kalan (X/38). V Stari Loki, danes št. 23 pri Čotu, je bila kajža, podložna starološkemu gospodstvu. Prvi lastnik sredi 18. stoletja je bil Valentin Kalan. Priimek mogoče kaže na sorodstvo na Bukovici in v Selcih.¹⁷ Domače ime so pisali tudi Čato, Zhatto. Po Bezlaju je čata predstraža, zaseda, patrolja, čuvati, stražiti. Priimek Čater naj bi bil v zvezi s človekom, ki govori obredni tekst in se javlja v zvezi z ustoličevanjem koroških vojvod.¹⁸ Pleteršnik razlaga besedo Čot kot šepastega človeka.¹⁹ Po Vladu Habjanu naj bi takšno ime prišlo iz *“latinske besede herbatiko (herbatika) = pašnina, kar je leta 804 oziroma v 10. stoletju pomenilo: živinorejec, koban, čatar, čopar, čeh, pastir. Slednji pa so vedno tudi vojaki in preseljevalci.”*²⁰ Zatto bi mogoče pomenilo Schatzen = obdavčiti, izpeljanka v zvezi z davki, vrednostmi, cenitvami, prispevki. Predniki so se mogoče ukvarjali z nekimi uradniškimi posli. V srbskem jeziku pomeni čato pisarja. Razlago Čota sem namenoma podal v vseh meni znanih variantah, tudi nazadnje v svoji varianti. Predvsem bi kazalo pri Čotih – Kalanih pregledati sorodstvene vezi. **Flegar** je dobil ime po nemški besedi Pflieger, varuh, rednik, skrbnik, gojitelj strežnik, upravnik gradu ali zemljiškega posestva, tudi odvetnik, nadzornik.²¹ Na loškem ozemlju ime ni razširjeno. Znano je ime **Verbižar, Ferbižar, Ferbižuc**. Ime pride od nemškega glagola verwesen, upravljati (kot namestnik) oziroma od besede Verweser, namestnik, upravnik.²² Takšnemu namestniku so rekli tudi **Ferboltar, Boltrar, Bolte**, mogoče tudi **Voltrin, Otrin**, od besede verwalten, oskrbovati, upravljati, iz verwalter, oskrbnik, upravnik. **Štalar** v Žireh je imel prav ugledno hišo. Beseda pride od nemške besede Hof, dvorišče, dvor, kmečki dvorec oziroma od Hofstaat, dvor, domec, majhna kmečka ali mestna in trška posestna enota.²³ Iz tega korena so se razvila še imena **Hofšteter, Obšteter, Oštelar, Štalar, Štadler, Stadler, Strogler. Škrebusc, Škreba, Šlibar, Škrbec**, je latinsko pisar, pisac, skriptor, pisar, uradnik, nemško schreiben, pisati, Schreiber, pisec, pisar. **Dacar** je pomenil davkarja, izterjevalca davkov. Pozorni moramo biti na desetarje, **Cegnarje**, in dvanajstnike, **Cvelfarje**. Cegnarja najdemo pri Sv. Duhu št. 1 in na Šutni št. 20. Svetoduški Cegnar je bil podložen domači graščini pri Sv. Duhu (Gut Ehrenau/2), šutenski pa loškemu gospodstvu. (XIII/41). Cegnar pomeni tudi izterjevalca desetine.²⁴ Pri obeg hišah so se tako pisali, hiši pa nista bili v rangu grunta. Cvelfar je na Logu. Pomeni lahko člana sveta dvanajsterih, pa tudi porotnika.²⁵ Za Cegnarja in Cvelfarja mislim, da imeni nista obvezno zvezani z neko funkcijo, ampak sta lahko dobila ime v zvezi s hišnimi številkami, oziroma po nekem štetju. Loški **Finfarji** so bili tisti, ki se jim je hišna številka zaključevala na pet. Domače ime **Rotovž**, št. 15 z dvema bajtama, št. 11 in št. 16 v Stari Oselici, nas preseneča na vasi. Grunt je bil podložen loškemu

gospodstvu. V prejšnjem stoletju so tam gospodarili Ceferini in Šifererji (I/93). Rod Šifererjev je star in imeniten. Ime Rotovž je mogoče še iz freisinškega časa, ko so nekajkrat letno freisinški gosposočinski uslužbenci opravili poezdo in so objezdili kraje v gospodstvu ter urejali upravne in sodne zadeve. Ostanek te navade so še danes sodni dnevi, uradovanje sodišča v Železnikih, Žireh, itd. Mogoče je ime dobila ta posest po uglednosti. Domače ime v **Kamri** v Javorjih št. 8 (Novalisti/174), je prišlo verjetno od majhne hišice. Hišico (Hausl) so vpisali šele ob koncu 18. stoletja med novaliste, kamor so zapisovali na novo nastale kajže, bajte in hišarje. Imeni **Štantman** in **Starman** naj bi po nekaterih razlagah pomenili zakupnika, od besede Bestand, zakup najem.²⁶ Besedo Bestand, zakup, najem, so poenostavili v pstant.²⁷ Kot priimek sta besedi bolj pogosti. Starmana poznamo kot domače ime v Dolenji Luši št. 10. Tu je bila cela huba, podložna loškemu gospodstvu. Ob koncu 18. stoletja je na gruntu gospodaril Valentin Kalan, urbarjalno vpisan (urbarmässiger) Benedik. V drugi polovici 19. stoletja so bili na gruntu Fojkarji (/XI/92). Starman v Puštalu št. 40, danes Puštal št. 12, daje videz ugledne zidane hiše, vendar je spadala med 1/3 grunte, med kajže. Podložna je bila starološkemu župnišču (Gruntbuch Pfarrhofes Altenlack/84). Pri Štantmanu v Delnicah št. 17 gre za poznejšo hišo, ki je v stari zemljiški knjigi še ni bilo in je poznejši lastnik lahko bil nekaj časa zakupnik parcele. Kaj naj bi pomenilo ime **Čarman**? Večkrat so pisali Zurman, k možu, po opravkih, po nasvete, službeno. **Colnar** bi lahko nastal od besede mitnica, mitničar. Beseda pomeni tudi palec, dolžinsko mero.²⁸ Mogoče pa je, da se je ime spačilo od besede Söllner, (Keuschler, Kleinhäusler), kajžar, kočar. Gmajnar je bil naselnik na občinskem svetu, gmajnar, polnopravni sopesestnik gmajnskega (skupnega) sveta.²⁹ **Rotar**, **Rutar**, **Rovtar**, **Lazar**, pomeni rovtarja, naselnika v laz, rovtu, na krčevini, požarnini, itd., tudi skupino 3 – 5 hiš, majhen zaselek.³⁰

V neki funkciji so mogoče bili: **Vratar**, **Vrtare**, **Uratar**, **Zavratar**. Bolj verjetno je šlo za posest na določeni legi. Mogoče pa je imela hiša neke zveze s prihodom uradne osebe v vas, ali ob prihodu tujca, mogoče je imela neko kontrolno nalogo? Vratar na Grencu št. 12 je imel sorazmerno visoko hišno številko in pol grunta zemlje (XIII/120). Zanimiv je toliko, da je bil prvi znani lastnik Luka Oman, za njim pa po odstopu leta 1805 Martin Oman iz Zgornjega Bitnja. Leta 1816 je posest zlicitiral Mihael Triler. Sledil mu je z zapuščinskim prisojilom leta 1869 Jakob Triler. Na Križni gori št. 12 so se na gruntu pisali Jurčič že od konca 18. stoletja, ko sta tam gospodarila Luka Jurčič in žena Maruša, rojena Alič (X/163). Na Trnju št. 9 in poznejši bajti na št. 15 je bilo za 1/3 grunta (XI/134). Leta 1799 je posest kupil Jurij Pekel, za njim pa jo je leta 1805 po testamentu prevzel Urban Pekel. Leta 1818 je celoto zlicitiral Miha Hafner. Pri Zavratarju v Poljanah so se na bajti v prvi polovici 19. stoletja pisali Miklavc, Miklavč. Pozneje so se poljanski Miklavči podpisovali Miklavčič (V/135). Zavratar pri Sv. Lenartu št. 50 je prinesel domače ime od drugod, saj je bila hiša pozneje zgrajena in je v starih knjigah še ni bilo.

Pri zadnjem terminu sem se namenoma zadržal, ker so mi bili zanimivi nekateri priimki Oman, Triler in Hafner, ki so to posest pridobili, zlicitirali in včasih niti niso živeli na tej posesti. To so t.i. "krditni" priimki. Srečamo jih pri vsakršnih neplemiških poslih v loškem

gospostvu. Priključil bi še primke: Homan, (še druge oblike Oman, Hartman, Ortman), **Hafner** (kar pomeni pečarja, lončarja), Triler, Kalan in Karlin. Zadnji trije priimki naj bi bili nemškega izvora. Nekateri **Kalani** so bili po domače **Jučči**. Ali gre za funkcijo sodnika Iudex, po domače izgovorjeno **Jučč**. Manj verjetno se mi ime zdi, da bi priimek Jušč nastal od imena **Jošt. Karlin** je osebno in domače ime. Karlini iz Zminca se pišejo Oman. Skoraj gotovo ime Karlin ni nastalo iz malega Karla, Korlna ali Karlinčka. Bolj se nagibam k domnevi, da gre mogoče za nemško besedo Charge, šarža, čin, služba, dostojanstvo, ali kaže na prišleka, od nemške besede Kar, ki pomeni tudi gorsko kotlino. Sicer ne spada med naša imena, vendar bi še navedel domače ime **Opaltar, Opaltni**. Beseda apalt (Appalt) pomeni zakup pristojbin.³¹ V naših krajih so bili Opaltarji predvsem zakupniki trafik. Tobak je bil državni monopol in je bila za trafiko potrebna posebna koncesija, za katero se je država vknjižila z določeno vsoto na apaltarjevo premoženje.

Župan. Gre za nastarejše funkcionarsko ime. Za našo uporabo bi sledili razvoju županove funkcije od freisinske dobe dalje. Župani so bili podložniki, ki jim je loški oskrbnik zaupal nekatere gospodarske in upravne funkcije v posameznih uradih ali župah. Za svojo službo so lahko uživali posebno posest, lahko še eno hubo, oproščeno dajatev in tlake. Župani so bili lahko tudi iz drugih uradov, torej niso stanovali v uradu, ki so ga predstavljali. Nekateri so uradovali za več uradov. Funkcija je bila časovno omejena in ni bila dedna. Nekateri so funkcijo obdržali na posameznih gruntih dalj časa oziroma so se v funkciji ponavljali. V poznejših časih, ko je država nastavljala svoje upravne predstavnike, jih je drugače poimenovala. Stara tradicija imena se je obdržala in so poznejšim uradnikom še naprej pravili župani. Predstavniki koroškega urada se je imenoval stifterius, gadmarskega urada gadmar, v bavarskem in sorškem uradu, kjer je bilo veliko nemških kolonistov se je župan imenoval preco – birič.³² Županom so bili na terenu v pomoč petarji.³³ Po Andrejki se je birič ali sluga imenoval tudi Pieter.³⁴ Dr. Franc Kos je še zapisal, da so župani objavili glavarjev ukaz po občinskih slugah (Pieter) od hiše do hiše.³⁵ Velikokrat so še zavedeni ob koncu 18. stoletja v listinski seriji loške gosposčinske zemljiške knjige, kjer so zastopali svoje podložnike. Otroke so poročali med seboj. Izpričane so poroke med trebijskim (takrat hotaveljskim in hlevnovrškim), dobraškim (žirovskim), poljanskim in javorskim (Predmost) in suškim županom. Bili so bogati, saj so navedene dote tudi preko 1000 gld.

Špan – Češnjica št. 21. Med leti 1767–1776 je tam županoval selški župan Gašper Jelenc. Dr. Andrejka domneva, da je bil šolan. Njegov sin France Jelenc, rojen 1749, je bil univerzitetni profesor v Innsbrucku.³⁶ Po zemljiški knjigi je bil grunt podložen loškemu gospostvu. Ob koncu 18. stoletja je bil brez letnice vpisan Jurij Jelenc. Ta je leta 1825 izročil posestvo hčerki Elizabeti Jelenc, ki se je poročila Gartner (IX/104). Tradicija županstva se je pri hiši nadaljevala tudi po propadu loškega gospostva in odhodu Francozov. Jur je postal po letu 1814 odbornik za vas Češnjica v podobčini Studeno v občini Železniki (Seznam).

Davča pri Zalem Logu št. 43. Posest je bila v velikosti pol kmetije in je je bila podložna loškemu gospostvu. Ob koncu 18. stoletja je bil lastnik Martin Peternel. Leta 1805 je posest izročil sinu Valentinu Peternelu, v uradu Davča, vas Justin (tudi Justim) werd = Jastro

brdo (po Andrejki) (Listine 21/296). Leta 1837 je posestvo izročil hčerki Heleni, ki se je, kot kaže, poročila Biček (VIII/86). Valentin je bil po odhodu Francozov podrihtar podobčine Davča v občini Železniki (Seznam). Mogoče smemo smatrati za njegovega županskega prednika Martina Peternela, ki je bil davški župan med leti 1776–1794.³⁷ Prav mikavna je domneva, da je Valentin dal grunt hčerki leta 1805 zato, da se je poročila in možu ni bilo treba k vojakom. Prav leta 1805 je Avstrija mobilizirala fante za vojsko proti Napoleonu. Posestnikom ni bilo treba korakati, očetu županu pa tudi ne. V letih 1776 in 1777 je bil davški župan neki Martin Peternel.³⁸

Dolenja vas št. 37. Hiša je bila samo v rangu 1/3 kmetije, kajža. V stari zemljiški knjigi je bil ob koncu 18. stoletja vpisan Anton Luznar z dodatkom stirpniški župan. V 30 letih 19. stoletja je kajža prešla na Ravniharje (X/20). Po odhodu Francozov je bil Anton naprej funkcionar, in sicer podrihtar podobčine Dolenja vas v občini Selca (Seznam). Zanimivo je, da je bila županska čast pri hiši že za časa Pavla Luznarja. Ta je bil med leti 1769–1784 stirpniški župan.³⁹

Laze št. 8. V zemljiški knjigi je bil na bajti leta 1800 vpisan Boštjan Bizjak. Neža Bizjak se je pozneje poročila Godec. Domače ime so verjetno od nekod prinesli (III/99).

Rudno št. 8. Andrejka našteva pri tej hiši rudenske župane Jelence od leta 1699 do leta 1798. V tem obdobju so se zvrstili Anton, Luka, Matija in Blaž Jelenc.⁴⁰ Na prelomu 18. v 19. stoletje je bila lastnica posesti Katarina, po poravnavi leta 1814 pa Mica Jelenc. Leta 1803 se je Katarina Jelenc poročila z Jakobom Jelencem iz Dražgoš, tedaj rudenskim županom (Listine 19/88). Leta 1826 je posestvo kupil Jurij Berce (VIII/136).

Na Suhi št. 22 se javlja ime pri Španu, pa tudi drugo domače ime, Kuzovz, Kuzovec, Kušovec. Bajta na št. 21 pa je imela vedno domače ime Španova kajža (XIII/158). V drugi polovici 18. stoletja je bil lastnik grunta Simon Jenko, župan in vdovec. Dedič je bil sin Valentin Jenko. Leta 1764 je zapisal posebno predzaznambo, kako naj bo stanje za naprej. Prepis listine so naredili leta 1806 (Listine 22/108). Mica Jenko, hči Simona Jenka, se je poročila k županu v Predmost (Listine 4/76). Kdaj so prišli Potočniki na grunt, mi ni uspelo ugotoviti. Valentin Potočnik (1776–1838) je bil podrihtar podobčine Suha. Bil je gruntar in gostilničar in se je k Španu priženil. Žena se je pisala Helena Jenko.⁴¹ Pri Španu na Suhi je bila še pozneje gostilna. Zanimivo je, da se je skoraj gotovo s tega grunta primožila Mica Jenko k županu v Poljane, v Predmost 3. Bila je hči Simona Jenka, gruntarja iz bitenjskega urada (Listine 4/79).

V Selcih domačega imena Župan nisem našel. Sledimo pa lahko županom na h. št. 7 in št. 64. Na št. 64 so rekli pod domače pri Kalanu, na št. 7 pa pri Jaklnu. V letih 1679–1694 je bil Valentin Kalan iz Selc št. 64 stirpniški župan. V isti hiši v Selcih sta pozneje bivala strmiška župana Andrej Luznar (1747–1770) in Blaž Rant (1771–1779), zet Andreja Luznarja.⁴² Še bolj zanimivo je, da se je tradicija nadaljevala še leta 1814. Takrat je bil Anton Kalan podrihtar podobčine Selca (Seznam). Podrihtar Anton Kalan zemljknižno ni bil lastnik grunta. Ob koncu 18. stoletja je bila vpisana Mina Kalan, za njo pa Johan Kalan, pravilno Rant. Njegova hči se je poročila Semen. Tako so se pisali še sredi 70. let prejšnjega

stoletja (X/76). V Selcih št. 7 so bili doma župani Jakob Grošelj med leti 1573 – 1580, Jurij Varl med leti 1610 – 1625 in Blaž Podreka med leti 1636 in 1638.⁴³ Pri isti hiši je bil doma leta 1814 nadrihtar Jakob Šlibar (Seznam). Ob koncu 18. stoletja je na tem gruntu gospodaril Gašper Blaznik. Njegova hči Mica je po testamentu dobila grunt leta 1793. V zemljiški knjigi je napisano, da je poročena Šlibar. Verjetno je bil njen mož nadrihtar Jakob Šlibar (X/30).

Župan, Županovše. Predmost št. 3. Ob koncu 18. stoletja je na gruntu gospodaril Florjan Kržišnik. Za ženo je imel Županovo hčer iz Suhe, Mico Jenko. Poročno pismo so zapisali leta 1786. Med pričami so zapisali tudi Marka Jenka, godeškega župana (Listine 4/78). Sledil mu je z izročilno pogodbo leta 1805 Jožef in leta 1843 sin Johan Kržišnik (V/43). Florjan Kržišnik je bil poljanski župan med leti 1775 – 1780. Leta 1776 in 1778 se pojavlja tudi kot javorski župan.⁴⁴

Trebija št. 1, grunt, in bajta št. 9. Na tej posesti so od konca 18. stoletja do 60. let 19. stoletja gospodarji Oblaki. Prvi je vpisan brez letnice Jakob Oblak. Ta je bil leta 1783 hotaveljski in hlevnovrški župan (Listine 20/43; 21/79). Ženo je dobil na Dobračevi pri županu Blažu Grošlju (21/79). Po prenehanju freisinškega gospostva je 25. februarja 1804 imel za 495 gld. zaostanka na raznih dajatvah, ki jih je pobiral za gospostvo, predvsem pri dobavi sena, žita in ovsa. Gospostvo Loka (brez naziva freisinško) mu je naložilo, da mora poravnati znesek do 15. maja istega leta, in se je za to vsoto vknjižilo na njegovo posestvo (Listine 20/43). Sledil mu je Matevž Oblak, naveden tudi brez letnice (IV/27). Ta je bil podrihtar podobčine Trebija v občini Oselica (Seznam). Funkcija je bila podedovana.

Dobračeva 9. Leta 1783 je bil dvogruntar Blaž Grošl žirovski župan. Hčer Mico, pozneje (ko je bila že županja) Marijo, je poročil na Trebijo k županu Jakobu Oblaku (Listine 21/79).

Španc. Podblica št. 4, grunt. Gašper Zupanc je dobil posest z izročilno pogodbo 1806. Sledil mu je sin Matevž (IX/33). Pri hiši ni sledov kake upravne funkcije in je domače ime prišlo od priimka, ki so ga mogoče sem prinesli.

Zupanc. Gorenja Dobrava št. 21. Domače ime je prinešeno. V prvi polovici 19. stoletja je bilo na Gorenji Dobravi le 11 hišnih števil. Hišo so zgradili pozneje.

Župca. Vprašljiva je izpeljanka Župca, Župc. V starem indeksu domačih imen je za tistega pri Sv. Andreju št. 7 in na bajti št. 8 napisano Shupic, Shupizova kajža. Ob koncu 18. stoletja je bila lastnica grunta Špela Hribernik. Ta je bila lastnica tudi na hišni št. 5 pri Šinku. Poročila se je Rupar in verjetno dala grunta sinovoma, ki sta nadaljevala rod pri Župcu in Šinku (VI/171 – 172). Z županovanjem tu nisem našel kake zveze. Verjetno pa se je domače ime razvilo iz priimka **Šubic**. Na to kaže domače ime Župca na Hotavljah št. 22. Tu je bil grunt. Z izročilno pogodbo ga je dobil leta 1795 Nikolaj Šubic, pravilno Demšar. Z naprej so pisali priimek Demšar. Demšarji so bili potem lastniki do konca 19. stoletja (IV/9). Iz priimka Šubic je v tem primeru lahko nastalo domače ime Župca. Županske funkcije pri hiši nisem zasledil.

Iz besede Špan so se razvili priimki **Zupan, Zupanc, Zupančič, Županič, Španc,**

ponekod **Župec**, in drugi.

Petar. Petarji so bili županovi pomočniki, sluge.⁴⁵ Običajno je bil po eden na župo. V poznejšem obdobju, po 17. stoletju, so bili tudi do trije v uradu.⁴⁶ V veliki bitenjski županiji so bili od začetka 16. stoletja kar štirje. Ti so imeli še več pristojnosti kot po ostalih uradih in so pomagali v Loki v kašči. Petarji so bili oproščeni letnega davka in vozne tlake.⁴⁷ Bitenjski petarji pa so dobili še skromen deputat v žitu.⁴⁸ Iz službe so se razvile naslednje izpeljanke:

Petač. Bodovlje št. 8. Posest je štela le tretjino grunta. Na prelomu 18. v 19. stoletje je tam gospodarila Uršula Rupar, poročena Bernik. Leta 1839 jo je po zapuščinski obravnavi nasledil sin Mihael Bernik (VI/185).

Reteče št. 10. Prvotno je bil vpisan v zemljiško knjigo cel grunt, vendar so ga na začetku prejšnjega stoletja razsuli le na pol grunta. Blaž Podviz je bil kot prvi lastnik vpisan brez letnice. Leta 1814 je posest zlicitiral Lorenc Hribernik. Leta 1819 je posestvo kupil Jožef Babnik. Sledili so mu Gašper, Franc in Jakob Babnik s prisojilom leta 1866. Med lastniki ni bilo v stari zemljiški knjigi nobenega Petra (XII/145).

Peterca. Bukovščica št. 25. Hišico so vpisali med novaliste ob koncu 18. stoletja. Prvi je bil vpisan novohišar Urban Kavčič. Sledil mu je po "sterbrecht" leta 1802 Jožef Kavčič. Leta 1834 je hišico kupil Martin Luznar. Leta 1871 mu je po izročilni pogodbi sledila Helena Luznar (Novalisti/379). Martin Luznar je bil iz Železnikov in je verjetno prinesel s seboj domače ime. Luznarji so bili poznani župani in drugi funkcionarji v loškem gospodstvu.⁴⁹

Sv. Duh št. 18. Na gruntu so že od druge polovice 18. stoletja vpisani Žontarji. Leta 1771 je z izročilno pogodbo posestvo prevzel Andrej Žontar. Sledil mu je Urban z izročilno pogodbo leta 1815. Šele leta 1865 se med lastniki javlja ime Peter Žontar, domače ime pa je bilo starejše (XIII/70).

Mrzli vrh št. 11. Pri hiši je bilo pol grunta. Na posesti so bili od leta 1832 do 1868 Albrehti, toda nobenega z imenom Peter (I/183).

Murove pri dveh hišah, št. 2 in št. 4. Na Muravah št. 4 je bil cel grunt. Prvi je bil vpisan 1792 Štefan Alič. Sledil mu je leta 1830 s prisojilom Matevž Alič. Z notarsko izročilno pogodbo je posest leta 1864 dobila Katarina Alič, ki se je poročila Jelovčan (VI/5). Hišica (Hausl) na Muravah št. 2 je nastala pozneje, saj so jo vpisali v knjigo novalistov (Novalisti/228). Prvi je vpisan Blaž Tavčar, ki je hišico dobil po poravnavi leta 1806. Leta 1849 je hišico kupil Anton Alič, verjetno sorodnik iz h. št. 4. od koder je prinesel tudi domače ime. V sodni knjigi lepo piše za h. št. 4 Peterca, za h. št. 2 pa Petercov. Petra pri obeh hišah ni bilo.

Šutna št. 10. Posest je spadala med bajte. Leta 1893 je bila v zemljiški knjigi vpisana Polona Bizjak, poročena Žontar. Sledil ji je leta 1821 z izročilno pogodbo Primož Žontar. Leta 1854 je bajto kupil Valentin Likar. Spet je bila prodana leta 1876, ko jo je kupila Katarina Brenk iz Žabnice 12 (Krtova) (XIII/37). Domače ime je prinesel verjetno Žontar od Sv Duha.

Petričk. Česnjica št. 19. Hiša ni bila vpisana v stari zemljiški knjigi, ker je bil lastnik

Čoč na št. 1 (IX/84). Posest je bila samo v velikosti podložnika, podseda (Untersas), mogoče malo več kot bajta. Kot prvi lastnik je bil vpisan Štefan Kemperle, po izročilni pogodbi leta 1783. Sledil mu je Urban Gartner, tudi po izročilni pogodbi leta 1816. Leta 1831 je posest kupil Andrej Šturm. Njegova hči je bila verjetno Helena Šturm, poročena Demšar. Ta je dobila posest s prisojilom 1862. Seveda ni kazalo, da bi bila posestnik ženska. Še istega leta 1862 ji je sledil Luka Demšar po poročnem pismu in prisojilu. Ta je bil bogat lastnik hiš na Češnjici, na Studenem, v Železnikih in v Smolevi. Domače ime Čoč se je že Andrejki trdovratno upiralo vsaki razlagi.⁵⁰ Mogoče smemo ime poistovetiti s Čot. Začetni del Selške doline do konca Selc govori lepo slovenščino, medtem ko bi mogoče Železnikarji lahko tako prirojili to ime. Razlaga imena Čot nam je že znana.

Dorfarme št. 25. Hišica je bila prvotno vpisana med novaliste (Novalisti/589). Vpisana je bila tudi pri podložnikih farne cerkve sv. Jurija v Stari Loki (Cerkveni urbar/8). Prvi znani lastnik je bil Peter Pokorn na prelomu 18. v 19. stoletje, ki je lahko dal hišici domače ime.

Dolenja Luša št. 7. Hišica je vpisana v knjigi novalistov (Novalisti/ 418). Prvi zapisani lastnik je bil Jur Bergant, pravilno Stibel, ki je dobil posest z izročilno pogodbo leta 1799. Sledil mu je sin Urban leta 1840 in leta 1878 Franc. Oba sta dobila posest po prisojilni listini. Še po letu 1878 so se pisali Stibel, Štibel, vendar ni bilo med lastniki nobenega Petra.

Godešič št. 16. Pri hiši je bila le bajta. Najstarejši vpisani lastnik je Valentin Križaj, pravilno Kermel, "sterbrecht" 1786. (XIV/160). Zanimivo je, da so se naprej pisali Križaj in ne Kermel, kot so navadno uporabljali spremembo priimka. Valentinu so sledili Franc leta 1816, Štefan leta 1828 in Gregor Križaj, z notarsko izročilno pogodbo leta 1866. V starejšem rodu ni bilo nobenega Petra.

Peter, pri Petru, Petrov, Petrovc, Petruc. Godešič št. 39. Pri hiši je bil grunt (XIV/171). Prvi zapisani lastnik je bil Jakob Šifrer na prelomu 18. stoletja. Leta 1802 je grunt zlicitiral Franc Klemenčič. Leta 1806 je posestvo kupil Urban Rozman. Temu je z izročilno pogodbo leta 1819 sledil Matevž Rozman. Peter se pojavlja leta 1859, ko je s prisojilom prevzel posest. Domačega imena pa ni mogel dati, saj je bilo to že dosti starejše. V starem šolskem seznamu je že domače ime Peter.

Trnje št. 3. Kajža je bila podložna svetoduški graščini (Gut Ehrenau/17). Ob koncu 18. stoletja so bili lastniki Bogataji. Leta 1876 je posest kupil Simon Pintar iz Stare Loke. Med starejšimi lastniki ni bilo Petra.

Selca št. 16. Kajža je bila podložna loškemu gospostvu (X/35). Leta 1795 je bil s "sterbrechtom" vpisan Jernej Kopčaver. Leta 1816 je z izročilno pogodbo posest dobila Jera Kopčaver, ki se je poročila Pogačnik. Jeri sta sledila Martin leta 1850 in Mina leta 1885, oba z izročilnima pogodbama. Med lastniki ni bilo Petra.

Trata št. 4, nad Gorenjo vasjo. Stari lastniki so bili isti kot na h. št. 1 po domače Omejc. Pri hiši je bil grunt (IV/135). V drugi polovici 18. stoletja je bil lastnik Urban Cerar. Sledil mu je z izročilno pogodbo leta 1796 Matevž Cerar, pravilno Ažbe. Urban Ažbe je dobil posest 1818. Neža Oblak si je premoženje pridobila po obravnavi leta 1830. Zadnji je v

stari zemljiški knjigi po izročilni pogodbi 1830 vpisan njen sin Johan Oblak. Pri hiši ni bilo nobenega Petra.

Podobeno št. 13. V stari zemljiški knjigi hiša še ni bila vpisana in so domače ime prinesli poznejši lastniki.

Hotovlja št. 3. Posest je obsegala kajžo z mlinom (V/17). V drugi polovici 18. stoletja je bil vpisan Primož Vidmajer. Po izročilni pogodbi leta 1795 mu je sledil Johan Vidmajer, temu pa po istem naslovu leta 1822 Jožef Vidmajer. Leta 1842 je posest zlicital Johan Kalan. Temu je s prisojilom 1875 sledil sin Johan. Priimek Vidmajer, Vidmar, pomeni posest cerkvenega zakupnika, oziroma cerkvenega podložnika. Posest je morala biti interesantna, da jo je kupil Johan Kalan – Visoški (1814 – 1874) in jo zapustil sinu Johanu – Janezu (1842 – 1882).⁵¹

Petrač Gorenja Dobrava št. 11. Tomaž Jazbec ali (oder) Demšar, pravilno (recte) Demšar je dobil grunt z izročilno pogodbo leta 1805. Sledil mu je sin Ignac po izročilni pogodbi leta 1846. Leta 1865 je posestvo z notarsko pogodbo kupil Ignac Kokel (IV/134).

Železniki št. 59. Lastništva stavbe se iz starih zemljiških knjig ni dalo preveriti.

Jamnik št. 8. Pri hiši je bil grunt (IX/9). Prvi vpisani lastnik je bil Blaž Lotrič v drugi polovici 18. stoletja. Z odstopom leta 1779 je dobila posest Helena Pegam, poročena Lotrič. Sledila sta ji Mihael Lotrič leta 1826 in Andrej Lotrič 1865, oba z izročilnima pogodbama. Blaž Lotrič je bil odbornik v podobčini Nemile, v občini Selca. (Seznam).

Rovte pri Sv. Lenartu št. 53. Hišo so zgradili pozneje in domače ime verjetno prinesli.

Virmaše št. 47. Hiša je novejša in v stari zemljiški knjigi še ni bila vpisana. Domače ime je drugega izvora.

Petrič. Podlonk št. 29. Hišo so zgradili pozneje. Ime verjetno nima starejše povezave.

Petruzenk. Stara Loka št. 60. Posest je bila v velikosti kajže. Starološko ime verjetno ni vezano na petarja ali slugo. Starejša oblika domačega imena je bila Petrono in Petružak. Zanimivo je, da med lastniki od srede 18. stoletja ni bilo nobenega Petra.⁵²

Petruza na Logu je novejšega, prinesenega izvora.

Pri izpeljankah iz Petra je razvidno, da razvoj domačega imena ni nastal iz osebnega imena Peter. Več tovrstnih imen je v bitenjskem uradu, kjer je bilo dovoljenih več petarjev (Irnje, Sv. Duh, Virmaše, Dorfarje, Šutna). Seveda so pozabili prvoten pomen, zato so ime spreminjali kot izpeljanko iz imena Peter. Ponekod se je ime prenašalo z nakupi, selitvami in ženitvami.

Mogoče je med te vrste uslužbencev spadal tudi **Kašman**. Zasledimo ga na Trati pri Škofji Loki št. 4 in v Loki. V Loki je bil posestnik in gostilničar, danes na Mestnem trgu št. 7.⁵³ Na začetku prejšnjega stoletja je bil podrihtar v podobčini Loka v občini Loka (Seznam). Na Trati so se Kašman pisali vsaj od konca 18. stoletja dalje. Zadnji je vpisan Jurij Kašman, ki je grunt celo kupil leta 1847 (XIII/131).

Sluga. Verjetno gre tudi za slovensko inačico petarja, oziroma še širše, županovega pomočnika. Po Andrejki se je imenoval birič, sluga ali pieter.⁵⁴ Funkcija je bila v zvezi z upravljanjem gospostva. Ali je predstavljal sodina, sodjo, schepa, sentenciatorja, mojstra,

podeželskega sodnika, niti ni važno. Pomagal je verjetno pri nekih manj važnih gospodarskih poslih, n. pr. ocenjevanje sirov.⁵⁵

Sluga. Bodovlje št. 2. Grunt je bil podložen starološkemu župnišču (Gruntbuch Pfarrhofes Altenlack/84). Leta 1816 ga je z izročilno pogodbo dobil Gašper Svolšak. Sledil mu je Anton s prisojilom leta 1859 in temu na isti način mladoletna Marija Svolšak leta 1887. V šolskem seznamu je poleg Gašperja vpisana verjetno žena Magdalena Karlin. Tako so se pisali na Suhi pri Slugu. Na prelomu v sedanje stoletje so se pisali Kalan, spet tako kot pri Slugu na Suhi. Domače ime so prenašali?

Davča pri Leskoviči št. 6. V starih zemljiških knjigah je bila zapisana bajta (VIII/49). Leta 1785 je posest kupil Andrej Štrepfel in jo leta 1820 izročil verjetno sinu Jožefu. Leta 1852 je celoto kupil Martin Kristan. Preverjanje poznejših vpisov ni dalo zanesljivih podatkov.

Suha št. 11. Posest je bila v velikosti grunta (XIII/150). Najstarejši zapisani lastnik je bil Urban Karlin, takrat so pisali Kerlin. Urban je bil odbornik podobčine Suha v občini Stara Loka (Seznam).⁵⁶ Tako so se pisali do leta 1841, ko je posestvo kupil Gašper Arhar. Na prelomu v to stoletje so se pisali Kalan.

Virlog št. 10. Posest je bila v velikosti 1/3 kmetije, oziroma je bil lastnik zapisan kot podsed (Untersas, XI/146). V drugi polovici 18. stoletja sta gospodarila Štefan in Mica Hobič. Leta 1795 je posest zlicitiral Marko Karlin. Nato sledijo Karlini do Lovrenca, ki je posest prejel z izročilno pogodbo leta 1880. Spet možnost sorodstva?

Žabnica št. 28. Ob koncu 18 stoletja sta bila lastnika grunta Primož in Maruša König (XIII/17). Brez datuma in letnice so jima sledili Gregor Sluga, Helena Sluga in Franc Sluga, pravilno Dolinar. Ta je dobil posest z izročilno pogodbo leta 1811. Nasledil ga je Johan Dolinar s prisojilom leta 1832. Tej hiši je verjetno dal domače ime priimek Sluga. Zanimivo je, da so Franca že preimenovali v nov priimek Dolinar.

Godešič št. 2. Prva zapisana lastnica na gruntu je bila Mina Šifrer (XIV/149). Njen naslednik je bil po izročilni pogodbi Florjan Šifrer, pravilno Jamnik. Z notarsko izročilno pogodbo mu je šele leta 1860 sledila Katarina Jamnik, rojena Oman. Ta je posest leta 1874 izročila možu Petru. Leta 1882 so posestvo prisodili Lovrencu Starmanu iz Godešiča št. 26, Štejsu.

Slugovc. Vešter št. 10. Posest je bila v velikosti tretjine kmetije (XI/126). Ob koncu 18. stoletja sta na posestvu gospodarila Mica Polanc in njen mož Simon Jamnik. S testamentom je celoto leta 1792 podedoval Luka Polanc, pravilno Jamnik. Leta 1843 je kajžo zlicitiral Johan Cof in jo leta 1850 izročil bratu Antonu. Domača imena, ki naj bi izvirala iz "uslužbenca" sluga, niso dala posebno otipljivih dokazov za svoj izvor. Mogoče gre pri teh primerih za zelo stara domača imena, ki so že dalj časa izgubila svoj izvor.

Vodnik. Ne glede na uradno ime, ki ga je dajala oblast svojim zastopnikom. V domačem okviru so te ljudi imenovali po svoje, tudi kot svoje vodnike. Izpeljanke priimkov so bile še **Hudnik, Hodnik, Vodičk, Vodečk, Vodešk, Vodišk, Hudečk, Hudeček**. Ti grunti so imeli včasih v svojem obsegu po več kajž.

Vodnik. Sv. Barbara št. 4. Ob koncu 18. stoletja je bil na gruntu zapisan Andrej Vodnik, pravilno Guzel (VI/156). Leta 1811 je posest izročil sinu Antonu, ta pa leta 1849 sinu Francu. Pri Andreju in Antonu se še omenjata oba priimka, toda z opazko pravilno Guzel.

Lipica št. 7. Na tem gruntu so se včasih pisali Vodnik (XIII/139). Franc Zihlerl (Sicherle-Zihlerle, kot so včasih zapisali in govorili) je bil urbarialno zapisan kot Vodnik (Urbarmässiger). Z izročilno pogodbo leta 1808 je grunt predal Tomažu Vodniku, pravilno Zihlerlu. Urban Zihlerl, ki je prejel posest s prisojilom leta 1835, je imel samo še en priimek.

Log št. 13. Na gruntu so se od začetka prejšnjega stoletja pisali Demšar (VI/136).

Rihtar. Funkcija rihtarja je pomenila: judex, pagi, vaški župan, in jih Andrejka našteva na Selškem že v začetku 17. stoletja. Gotovo je izraz še starejši.⁵⁷ V drugi polovici 18. stoletja je državna oblast v okrajnih gosposkah in okrajnih komisariatih za območje glavnih občin nastavila nadrihtarje, v podobčinah pa podrihtarje in odbornike po vaseh. To stanje je ostalo do leta 1849.⁵⁸ Iz besede rihtar se je razvil priimek **Rihtaršič**. Ta je pogost v spodnjem delu Selške doline in v Poljanski dolini.⁵⁹ Ime funkcije je lahko starega pomena ali pa šele od druge polovice 18. stoletja. Domačega imena pri Rihtaršiču nisem zasledil, le pri Rihtarju. V obeh dolinah najdemo priimek Rihtaršič.

Rihtar. Spodnje Danje št. 6. Pri hiši je bil grunt (VIII/14). V drugi polovici 18. stoletja sta gospodarila Mica Kösterin in njen mož Jakob Gaser. Leta 1791 je posest zlicitiral Peter Thaler. Temu je z izročilno pogodbo sledil leta 1815 Simon in leta 1846 prav tako po izročilni pogodbi njegov sin Primož Thaler.

Gosteče št. 3. Posesti in lastnikov nisem mogel preveriti, ker je bila vas priključena Sori, ki je spadala pod druge, neloške urade.

Stara Loka št. 2. V Staro Loko št. 2 se je iz Trnja št. 1 preselil Miha Volgemut, po domače Erbežnik, ki je bil okrog leta 1814 rihtar (Seznam). Od starološkega graščaka Demšarja je leta 1814 kupil že začeto gradnjo ob takrat novi cesti mimo Fare v Železnike. Mogočni novi hiši je dal novo domače ime pri Rihtarju, Rihtar.⁶⁰

Erbežnik. Verbežnik, Rubežnik. Župani so lahko iz svojega založili davčne obveznosti za svojega občana in potem zadolženca rubili in ga "spravili na kant", ga inkantirali. Iz tega imena se je razvilo domače ime in priimek Rubežnik, Rbežnik Erbežnik, Vrbežnik. Mogoče je osnova imena nemški glagol Werben – prizadevati si za kaj, snubiti, nabirati, najemati, v vojake jemati.

Erbežnik. Stara Loka št. 23. Kajža je spadala pod svetoduško graščino. Pozneje je dobila hišno ime Miklavževa kajža, še pozneje pri Polenšku. Domače ime Erbežnik so prinesli prvi lastniki: Urban Volgemut 1744, Pavel Volgemut s. d., Nikolaj Volgemut 1779, Lorenc Volgemut 1793 itd, tja do Mine Volgemut, ki je dobila posest s prisojilom leta 1895, iz Trnja.⁶¹

Trnje št. 1. Prvi zapisani lastnik na gruntu je bil Urban Volgemut, ki je posest dobil z odstopom leta 1777. Sledil mu je Valentin Volgemut s prisojilom leta 1831 in temu Jakob, prav tako s prisojilom leta 1863 (XI/131). Na Trnju 1 je bil doma, čeprav ni bil lastnik, Miha Volgemut, podrihtar za Staro Loko (Seznam). Med leti 1814 in 1816 si je na Fari ob

cesti proti Železnikom sezidal imenitno novo hišo. Že začeto hišo in svet je kupil od starološkega graščaka Jožefa Demšarja. V pogodbi piše "točasno rihtar". Pozneje si je pridobil še več posesti, in sicer t. i. Jurijevo kajžo na Trati št 11 in 1/4 grunta v Virmašah. V franciscejskem katastru piše, da je bila hiša zidana in nadstropna.⁶²

Virmaše št. 13. Pri hiši je bil grunt (XIII/98). Prvi lastnik je bila Alenka Arbežnik. Sledil ji je Jakob Erbežnik in temu Jurij Rubežnik, pravilno Porenta. Posest je prejel z izročilno pogodbo leta 1805. Sledil mu je s prisojilom leta 1842 Andrej Porenta, in leta 1873 z zapuščinskim prisojilom vdova Mina Porenta. Od Jurija Rubežnika, pravilno Porenta, so se potem pravilno pisali Porenta. Jur Porenta (1781–1842) je bil odbornik podobčine Stari dvor v občini Stara Loka (Seznam). Domače ime je nastalo iz priimka, ki je kazal na funkcijo rubežnika. Alenka se je pisala Arbežnik, Jakob je bil Erbežnik, Jurij je bil Rubežnik.⁶³

Mogoče bi med ta imena šteli še domače ime **Verbeljc, Erbelc**, pozneje **Miklavžuc**, Suha št. 4, in **Verbic, Erbic**, Reteče št. 15. Na Suhi je šlo za grunt (XIII/137). Ob koncu 18. stoletja ga je obdeloval Peter Ločniškar. Z izročilno pogodbo leta 1805 mu je sledil Mihael Ločniškar, pravilno Drnovšek. Ta je posest leta 1827 izročil Blažu Gabru. Anton Gaber je s prisojilom grunt prevzel leta 1861. Leta 1880 je posest dobil Andrej Gaber, mlinar iz predmestja Studenec št. 2. Hiša še danes kaže del uglednega videza. V Retečah je bilo le 1/3 grunta, kjer je leta 1811 po izročilni pogodbi gospodaril Marko Jamnik, pravilno Kermel. Ta priimek je gospodaril tudi naprej, še v drugi polovici prejšnjega stoletja.

Mer. Za časa Francozov so župane imenovali po francosko maire, mer. Iz izraza so nastala naslednja domača imena: **Mer, pri Meru, Mert, Mertuc, Mirtuc, Martan, Martanc, Martanca, Marton, Marten**. Žal se nam personalne evidence županov iz francoskega časa niso ohranile, zato prav za ta čas zelo težko dokažemo funkcijo. Včasih jo je mogoče domnevati iz poznejšega avstrijskega seznama funkcionarjev

Mer. Železniki št. 70. Po Antonu Globočniku je bil mer Janez Peter Plavec od 1809 – 1813, Franc Homan pa je takrat vodil zemljiške knjige.⁶⁴

Mert, Mertuc, Mirtuc. Zgornja Sorica št. 9. Posest je bila v velikosti polgrunta (VII/74). Od leta 1787, ko je posest kupil Anton Šorl, so gospodarili sami Juriji: 1815, 1853, 1864. Rod se je menjal leta 1787, zato starejših lastnikov ne poznamo. Kakih funkcionarjev nisem zasledil in jih iz francoskih časov ne poznam. Mogoče so domače ime prinesli pozneje.

Spodnje Danje št. 8. Na gruntu je bil prvi vpisan Pavel Torkar, pravilno Thaler, ki je posest dobil z izročilno pogodbo leta 1804 (VIII/16). Sledil mu je s prisojilom leta 1836 sin Štefan Thaler, temu pa Mihael Thaler z izročilno pogodbo leta 1880. Pavel Thaler je bil še po odhodu Francozov podrihtar podobčine Spodnje Danje v občini Železniki (Seznam).

Zgornje Danje št. 4. Na gruntu je bila prva zapisana Uršula Heberle, pravilno Beguš. Dobila ga je z izročilno pogodbo leta 1786 (VIII/23). Sledil ji je z izročilno pogodbo leta 1825 Jurij Beguš, temu pa s prisojilom leta 1859 Marin Beguš. Funkcionarjev nisem zasledil.

Gosteče št. 9. Hiše nisem mogel preveriti, ker je bila v obravnavanem obdobju zunaj loških evidenc.

Žabnica št. 7. Grunt (XII/102). Prvi lastnik je bil Jurij Homan. Sledil mu je po

“sterbrechtu” leta 1799 Luka Fik. Temu sta sledila po izročilnih pogodbah leta 1821 Johan in 1850 Jernej. Luka Fik bi lahko bil francoski funkcionar. “Funkcionarsko” ime je tudi Homan.

Šutna št. 22. Hiša ni bila podložna loškemu gospostvu. Stari posestni listi za k. o. Žabnica ne obstajajo, zato lastništva nismo mogli preveriti.

Martan, Martanca, Martanc. Binkelj št. 4. Na gruntu sta v drugi polovici 18. stoletja bila vpisana Martin in Magdalena Križaj. Z izročilno pogodbo jima je leta 1796 sledil Jakob Križaj, pravilno Pokorn (1781 – 1837), po domače Martanc. Leta 1838 je grunt s prisojilom prevzel sin Lovrenc (XI/164). Jakob je bil odbornik za občino Stara Loka (Seznam).⁶⁵ Če ni bil francoski funkcionar, je mogoče domače ime tudi od Martina Križaja.

Puštal št. 46. Hiša je nastala v 19. stoletju. Posest je bila v velikosti kajže, ki je bila podložna puštalski graščini (Gospostvo Puštal/43). Ob reambulaciji katastra in nastavitvi nove zemljiške knjige po letu 1871 je imela na posestnem listu že hišno številko. Parcele so bile vpisane kot svobodno dokupljene, brez stavbne parcele (Überlandsrealität). V opombi je pisalo, da je treba gledati lastnike na hišni št. 8, po domače Ažman. Prvi je bil vpisan z dokazilom o knjižni lastnini leta 1798 Marko Osterc. Z izročilno pogodbo 1849 mu je sledil Jurij in leta 1869 s prisojilom mladoletni Matevž Osterc. Na začetku tega stoletja je bil lastnik te posesti Luka Dagarin, zminški župan. Domače ime je mogoče prinešeno.

Trata pri Škofji Loki št. 3. Pri hiši je bil grunt (XIII/130). V drugi polovici 18. stoletja sta gospodarila Valentin in Agata Dolhar, za njima pa Anton In Neža Berčič. Neža je bila lastnica ob mladoletnosti sina Anžeta. Ta je kot Johan dobil posest z odstopom leta 1793. Z izročilno pogodbo 1836 mu je sledil sin Johan, temu pa z zapuščinskim prisojilom leta 1852 Andrej Berčič.

Marton. Gorenje Brdo št. 10. Hiša je bila v velikosti kajže (V/94). Leta 1798 je bil vpisan po izročilni pogodbi Luka Berčič, pravilno Šubic. Leta 1843 je posestvo izročil sinu Ignacu.

Studor št. 7 (tudi Martinček). Novohišar je spadal med novaliste (Novalisti/103). Prva vpisana lastnica je bila Mica Klemenčič, poročena Guzel, ki je posest dobila z izročilno pogodbo leta 1805. Leta 1844 ji je sledil sin Anton Guzel. Že leta 1845 je hišo zlicital Martin Jelovčan. Mogoče je ta dal hiši domače ime: Martin – Marton?

Marten. Ševlje št. 14. Hiša je spadala med kajže (XI/24). Od Andreja od leta 1794 do sina Valentina, ki je dobil posest z izročilno pogodbo 1842, je bila posest v lasti družine Lavtar. Leta 1883 jo je z izročilno pogodbo dobil Franc Habjan, leta 1885 pa s prisojilom Luka Benedik, vulgo Lukman iz Knapov št. 13 (Hudi laz).

Merkel. Spodnje Danje št. 11. Na gruntu so se pisali Kösar (Kosar, Košar) od konca 18. stoletja, do Franca Košarja, ki je posest prevzel leta 1878 (VIII/19).

Merkot. Podlonk št. 1. Leta 1767 se je polgruntarica Neža pisala Primožič. (IX/108). Leta 1820 je posest ozročila Juriju Kavčiču, ta pa leta 1857 naprej Johanu Kavčiču.

Zgoraj navedene izpeljanke domačega imena od mera niso dale posebno prepričljivega rezultata. Res je, da nimamo ohranjenih imen funkcionarjev za časa Francozov. Gotovo

Avstrija ni posebno rada prevzela "bivših" uradnikov, čeprav iz tega domačega imena in t. i. Seznama smemo sklepati na posamezne primere. Da bi bila izpeljanka le iz imena Martin, oziroma Valentin, pa je rezultat spet premalo prepričljiv. Marton je mogoče po poljansko Martin. Mogoče bi v ta koren prištel še Merkca v Veštru št. 14. Na gruntu so se od konca 18. stoletja tja v drugo polovico 19. stoletja pisali Svolšak (XI/127). Dr. Andrejka izvaja ime **Markel, Martl, Mertl, Merkl** iz prvotno **Mart, Merth, Markil in Mertil** in ga citira od prve polovice 17. stoletja dalje v zgornjem delu Selške doline. Uvršča ga med nemška imena, izpeljana iz krstnih imen (Mert = Martin).⁶⁶

Štibernik. Lahko je pomenilo pobiralca davkov Mogoče je včasih šlo le za hišo, lokacijo, kjer so pobirali davke, štibro, štibernica.

Dacar. Domače ime v Retečah, vendar je verjetno poznejšega izvora.

Štibernik. Crngrob št. 5. Grunt (XIII/43). Prvi je bil vpisan Martin Benedik ob koncu 18. stoletja. Leta 1803 je posestvo kupil Mihael Hafner iz Dorfarjev Sledila sta še dva lastnika tega rodu, Anton in Miha, oba leta 1826. Leta 1836 so posest izročili Heleni Hafner, ki se je poročila Porenta. Sledil je rod Porentov.

Rovte pri Sv. Lenartu št. 33. Hišico so vpisali v knjigo novalistov (Novalisti/407). Prvi lastnik je bil Matija Benedik. Sledila mu je Marija Benedik, rojena Debelak, z izročilno pogodbo 1855 in kupno pogodbo 1876. Mogoče sta si bila prva lastnika v sorodu in so ime prinesli v Rovt iz Crngroba?

Strmica št. 14. Posest je bila za kajžo velika (X/129). Prva lastnica je bila Maruša Uršič, poročena Šink, lastnica po testamentu leta 1788. Po slabih sto letih tega rodu je leta 1885 bajto prevzel mladoletni Martin Šink. Kaj bi spominjalo na Štibernike, mi ni znano. Leta 1853 je na posest vknjižil dolg neki Jernej Benedik.

Trata pri Škofji Loki št. 11. Posest je bila podložna beneficiju Sv. Ane na gradu. Prvotno je obsegala pol grunta, pozneje samo še tretjino (Združeni cerkveni urbar). Lastniki so se pogosto menjali in so se pisali: Bogataj, Müller, nam že znani rihtar Mihael Volgemut leta 1832 in Hafner, Kalan, vulgo Jelenc, gruntar iz Dolenje vasi št. 19 leta 1866. Istega leta je posest prodal Mini Hafner.

Vidmar. Beseda pomeni lastnika ali zakupnika vidma, to je zemljišča župne nadarbine (Pfarrfründengrund).⁶⁷ Lastnik je bil cerkveni podložnik.

Vidmar. Poljane št. 19 in bajta Poljane št. 47. Na gruntu so se ob koncu 18. stoletja pisali Inglič (V/131). Lovrenc je vpisan leta 1796. Sledil mu je Gregor leta 1829, temu pa Helena leta 1868, vsi z izročilnimi pogodbami. Ko se je ta poročila, ni bilo dostojno, da bi ostala naprej lastnica, zato je istega leta grunt prepisala možu Johanu Čadežu. O cerkveni podložnosti ni bilo več sledi. Za poljanskega Vidmarja so domačini mnenja, da gre ime "po 200 let stari gostilni, kjer so imeli v bližini furmani svojo postojanko, ko so tovorili les od Dunaja do Udin – Vidma."⁶⁸ Prav gotovo je Na Vidmu zelo stara gostilna. Res je tudi, da so iz tega predela, predvsem iz Žirovskega tovorili jelke za jambore za ladjedelnico v Trstu.⁶⁹ Promet z lesom od Poljan do Vidma je bil mogoč (vendar ne z lesom kar od Dunaja). Z Vidma je bila doma Barbara Inglič, žena visoškega gospodarja Johana Kalana (1814 –

1874).⁷⁰ Že videz stavbe kaže na premožnejšo posest, neobičajnega kmečkega videza. Prav gotovo je šlo za neko cerkveno posest, saj je bila poljanska fara stara in včasih bogata.

Rovte pri Sv. Lenartu št. 29, bajta prav tam št. 55. Od konca 18. stoletja in še čez sredo 19. stoletja so se pisali Potočnik (XI/68). Grunt je bil vpisan v gosposčinski evidenci.

Stirpnik št. 2. Pri hiši je bila le bajta (XI/49). Špela, lastnica po "sterbrechtu" 1803, se je pisala Vidmajer, Vidmar, in se je poročila Blaznik. Njen sin Lorenc, ki mu je bilo prisojeno posestvo leta 1843 se je pisal Mesec. Nasledila ga je z notarsko izročilno pogodbo leta 1872 hči Marija Mesec. Leta 1882 so posest prisodili mladoletnim otrokom Johanu, Luku, Juriju in Neži Lavtar. Domače ime je nastalo verjetno iz Špelinega priimka.

Hosta št. 4 in bajta na št. 6. V starem šolskem seznamu je ohranjeno ime Vidmar. Pozneje so rekli pri hiši pri Malendet, Malandež. Stara domača imena so izginjala že v preteklosti. Na št. 4 je bila prvotno kupnopravna huba, grunt, na št. 6 pa le del. Posest je bila podložna Beneficiju sv. Trojice. Posestniki niso posebno dobro gospodarili. Ob koncu 18. stoletja in na začetku prejšnjega stoletja sta gospodarila Andrej in 1834 Franc Hostnik. Sredi stoletja je obojno posest dobil Jurij in za njim leta 1871 Avgust Deisinger, oba iz Loke. Leta 1879 se je na posest vknjižil Matevž Kalan, vulgo Križaj iz Suhe.

Bendač. Pomeni posestnika, ki je dobil dovoljenje za graditev na zemljišču cerkvene prebende. Izpeljanke domačega imena so še **Bende, pri Bendet**, mogoče tudi **Ben** in priimek **Vende, Vene**.

Bendač. Dorfarje št. 29. Skoraj vse hišne številke od št. 19 in še nekaj hišnih številk spredaj je nastalo na zemljišču starološke župne cerkve in zato v starih gosposčinskih zemljiških knjigah niso vpisane. Zadnja vpisana h. št. je bila 26. Brez dvoma je šlo za posestnika na prvotno cerkvenem zemljišču.

Bena. Šutna št. 4. V drugi polovici 18. stoletja sta bila lastnika posesti podseda Martin Fik in Urša Ziherrl. Z izročilno pogodbo jima je sledil leta 1790 Jožef Fik. Johan Fik je prejel posest leta 1827. Marija Dolinar pa jo je kupila leta 1878. Cerkevni posesti se ni dalo več slediti.

Primc. Pomeni Vasall, pa tudi dednega najemnika, zakupnika (Erbpächter).⁷¹ Pri Primcu, Primčku, Premčku so velikokrat rekli pri bajtah in mlinih. Slednji so bili včasih večinoma v zakupu. Pri tovrstni posesti priimki niso bili pomembni. Iz evidenc je včasih še razvidno od koga so imeli prvotno posest v zakupu, oziroma posest prvotno ni prehajala iz roda v rod po dednem pravu (Sterbrecht) ampak po zakupnem pravu. Posest je včasih vpisana v poznejših evidencah, med novalisti freisinškega gospostva ali še pozneje v evidencah Kameralno gospostvo Loka po letu 1803. Večinoma je šlo za manjše zemljiščne enote, bajtarje in hišarje. Za časa našega obravnavanega obdobja so bili posestniki večinoma že lastniki in so lahko svobodno razpolagali z imetjem. Na stara razmerja so kazali le še prvotna podložnost in zapisi v evidencah.

Primc, Primčk, Primček. Dolenja Žetina št. 8, hišica (Hausl). Vpisali so jo pozneje v evidence loškega gospostva (Novalisti/222). Leta 1807 je posest kupil Primož Likar in jo leta 1844 izročil Ani Jelovčan, rojeni Likar. Leta 1849 je hišico kupil Luka Bendižovc.

Dolenja vas št. 36. Kajža je bila podložna selški podružni cerkvi Sv. Miklavža (Gruntbuch der Kirchengilten Selzach/5). Pri prvem lastniku Matevžu Logarju je zapisano, da je posest leta 1786 prejel po "sterbrechtu". Sledil mu je sin Matija po izročilni pogodbi leta 1806. Leta 1855 je posest izročil Jeri Logar, poročeni Cenčič.

Gorenja Žetina št. 9 in bajta prav tam št. 6. Posest je bila v velikosti grunta (VI/192). Iz hišne številke 8 izhaja rod plemenitih Demšarjev, poznejših trgovcev, lastnikov starološke graščine, itd. Mogoče so bili v sorodstvu, saj je domačija Demšarjev konec 18. stoletja bila že v tujih rokah. Prva zapisana lastnica na h. št. 9 je bila Neža Demšar, poročena Stanonik. Posest je dobila z izročilno pogodbo leta 1778. Sledila ji je z enako pogodbo leta 1819 Mica Stanonik, poročena Peternel, in tej leta 1845 sin Franc Peternel. Leta 1883 so posestvo prisodili Johanu Peternelu.

Jamnik št. 12. Hišico so vpisali med novaliste, saj je nastala pozneje (Novalisti/314). Prvi zapisani lastnik je bil Primož Šolar. Sledila mu je brez letnice Helena Šolar, poročena Lotrič. Sin Jurij je prevzel posest z izročilno pogodbo 1859, leta 1876 mu je s prisojilom sledil mladoletni Franc Lotrič.

Šutna št. 34. Hišico so pozneje vpisali v evidence novalistov (Novalisti/500). Prvi je bil vpisan Jožef Košnik, brez letnice. Leta 1821 je bajto kupila Jera Kisovec in jo leta 1851 izročila Jakobu Kreku. Leta 1877 so bajto spet prodali. Kupil jo je Johan Kozjek iz Šutne št. 15, po domače Ratink. Ta jo je imel le dve leti. Leta 1879 je hišico kupila Uršula Jereb.

Zminec št. 12. Domače ime Primc smo našli le v starem šolskem seznamu. V poznejših evidencah je bilo to ime že pozabljeno in so nosili domače ime Šurk. Grunt je bil v evidenci loškega kameralnega gospostva (Gut Bischoflak/7) in ni bil v evidencah loškega gospostva, ampak prej nekega drugega lastnika, verjetno cerkve. Prvi zapisani lastnik je bil Franc Kos, po izročilni pogodbi leta 1844. Leta 1859 mu je sledila mladoletna hčerka Frančiška Kos. Prav mikavna je domneva, da je bil Kos v sorodu s prvim Kosom, protestantom, Primcem v Stari Loki na prelomu 16. v 17. stoletje. Dokazljivo pa ni, saj so se pri Primcu na Fari v 18. stoletju že pisali Pokorn.

Trata pri Škofji Loki št. 9. Hišico so pozneje vpisali med novaliste (Novalisti/530). Prvi je bil vpisan brez letnice Anton Jugovic. Leta 1820 je hišico kupil Anton Sušnik. Z izročilno pogodbo mu je sledil leta 1849 Luka Sušnik. Leta 1859 je bajtico kupila Apolonija Projč.

Stara Loka št. 5. Ob koncu 16. stoletja so zaradi protestantizma izgnali z loškega Mestnega trga bogatega loškega meščana Janža Kosa. Na zemljišču starološkega gospostva si je postavil ugledno hišo z letnico in napisom na poznogotskem portalu Hans Hos (Kos) 1592, danes Stara Loka št. 25. Sredi 18. stoletja so bili lastniki že Pokorni.⁷² Mikavna bi bila domneva o sorodstvu s Primci, Kosi v Zmincu.

Dražgoše, na Pečeh št. 35. Hišne številke v starih evidencah še ni bilo. Pozneje so jo izpuščali iz seznamov in je poznejšega nastanka. V knjigi novalistov je vpisana zadnja h. št. 31. V posestnih listih pa je hiša izpuščena z opombo, da so lastniki Lotriči navedeni na št. 36 in št. 40, kar kaže, da je šlo še v drugi polovici 19. stoletja za najemno hišo.

Pozirno št. 15. Na gruntu je že od konca 18. stoletja gospodaril rod Benedikov (X/115). Prva sta bila vpisana Primož in Urša Benedik. Sledil jima je Matevž. Leta 1804 je z izročilno pogodbo posest prevzel Tomaž Benedik in jo je leta 1837 izročil hčerki Barbari. Simon Benedik je z izročilno pogodbo grunt prevzel leta 1868.

Suha št. 34. Premčk, pozneje Šintar (Konjač), hišica in gmajna (Novalisti/537). Hiša je bila vpisana med novaliste pozneje. Brez letnice je prvi vpisan Primož Kašman. Ta je hišico izročil leta 1840 sinu Jakobu Kašmanu. Hišica je nastala na srenjskem (gmajnskem) svetu, za mestnimi gavgami.⁷³

Primcov mlin. Sv. Ožbolt št. 4. Posest je bila v velikosti kajže in je spadala pod Ferjanovo kajžo, Ferjanovca ali Hrastovca, Sv. Ožbolt št. 29. Prvi lastniki so bili skupni. Florjan Marcina je dobil posest po plačilu mrtvaščine leta 1786. Leta 1806 je kajžo z mlinom izročil sinu Jožefu (1784 – 1861). Leta 1865 je posest kupil Janez Oblak od Sv. Ožbolta št. 4. Leta 1904 jo je z izročilno pogodbo prevzel Janez Oblak in za njim s prisodnim pismom leta 1805 Ana Oblak. Predah v lastništvu je bil nato do leta 1957. Med tem časom so bajto z mlinom opustili. Okrog leta 1930 je bila že podrti. Kmalu za odcepom iz Bodoveljske grape proti Zavrhu so še pred Presečnikovim mlinom levo in desno ob vodi v grapi sledovi poslopij.⁷⁴

Primažkov – Premčkov mlin. Sv. Barbara št. 26. Mlin je spadal k novohišarju z najstarejšim domačim imenom Primažkov mlin. Omenja se le v starem statusu animarum.⁷⁵ Pozneje so bajto vpisali med novaliste (Novalisti/255). Ali se je bajta držala skupaj z mlinom ali je bila na drugem mestu, mi ni znano. Mlin je dobil domače ime po prvem znanem lastniku Primožu Čadežu leta 1800. Njegova hči Marija se je poročila z Janezom Fojkarjem, tudi Hojkarjem, in z ženitno pogodbo so posest vpisali nanj leta 1823. Leta 1858 je z notarsko izročilno pogodbo posest nasledil Jernej Fojkar, od njegovih naslednikov pa je posest kupila tvrdka Franca Heinriharja, od katerega je po vojni prišla v družbeno imovino. Mlin je deloval verjetno le za časa Primoža Čadeža. Bajta pa je še naprej stala ob potoku, ki združuje Toščevo in Vodnikovo grapo in se pri Logarju izliva v Hrastnico. Tam, kjer je sedanja enokapnica gozdne uprave, se ob njej še vidi del zidu stare bajte.⁷⁶

Opombe

- ¹ Rudolf Andrejka, Doneski k postanku in razvitku rodbinskih imen v Selški dolini, *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo*, 1939, 1/4, str. 310 – 332, v nadaljevanju Andrejka, *Doneski*.
- ² Rudolf Andrejka, *Župani Selške doline v letih 1500 – 1800*, *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo*, XIV, Ljubljana 1933, str. 95 – 102, v nadaljevanju Andrejka, *Župani*.
- ³ Dr. Franc Kos, Zgodovinski pobirki iz loškega okraja, *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko II*, Ljubljana 1892, (v nadaljevanju Kos, *Pobirki ...*).
- ⁴ Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota Škofja Loka, (nadalje ZAL, ŠKL), *Gospodstvo Ehrenau*, fasc. I/E, v nadaljevanju *Seznam*.
- ⁵ France Štukl, Nadrihtarji in podrihtarji v občinah Škofja Loka in Stara Loka po letu 1814, *Loški razgledi* (v nadaljevanju *LR*) 36, 1989, v nadaljevanju Štukl, *Nadrihtarji*.
- ⁶ Miha Naglič, Kam sodijo Žiri? *LR* 39, 1992.
- ⁷ Andrejka, *Župani*, str. 97.

- ⁸ Andrejka, *Doneski*, str. 318.
- ⁹ Andrejka, *Doneski*, str. 330.
- ¹⁰ O hišnih imenih južne Koroške, *Koledar celovške Mohorjeve družbe 1995*, str. 125.
- ¹¹ *Glosar zgodovinskega domoznanstva*, pod vodstvom Petra Pavla Klasinca s sodelavci, Maribor, Graz, Klagenfurt, Trieste, 1995, str. 123, v nadaljevanju *Glosar*.
- ¹² Štukl, *Nadrihtarji*, str. 47.
- ¹³ *Glosar*, str. 254.
- ¹⁴ *Glosar*, str. 13.
- ¹⁵ *Glosar*, str. 243.
- ¹⁶ France Štukl, *Knjiga hiš II, Škofja Loka 1984*, str. 122.
- ¹⁷ France Štukl, *Knjiga hiš III, Stara Loka, 1996*, str. 148. 149.
- ¹⁸ France Bezljaj, Etimološki slovar slovenskega jezika, *MK – SAZU*, Ljubljana 1976, I/74.
- ¹⁹ Maks Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar, reproduciran ponatis, *CZ*, Ljubljana 1974.
- ²⁰ Vlado Habjan, Vojna za kneževino Celjskih in mir 1460 v Požarnici (Pusarnitz) na Koroškem, *Zgodovinski časopis*, Ljubljana 1994, št. 48, str. 481.
- ²¹ *Glosar*, str. 207.
- ²² *Glosar*, str. 285.
- ²³ *Glosar*, str. 125.
- ²⁴ *Glosar*, str. 300.
- ²⁵ *Glosar*, str. 304.
- ²⁶ *Glosar*, str. 38.
- ²⁷ *Glosar*, str. 218.
- ²⁸ *Glosar*, str. 303.
- ²⁹ *Glosar*, str. 101.
- ³⁰ *Glosar*, str. 102, 234, 237.
- ³¹ *Glosar*, str. 22.
- ³² Pavle Blaznik, *Škofja Loka in Loško gospostvo (973 – 1803)*, MD Škofja Loka 1973, (v nadaljevanju Blaznik, *Gospostvo*) str. 47.
- ³³ Blaznik, *Gospostvo*, str. 174.
- ³⁴ Andrejka, *Župani*, str. 97.
- ³⁵ Kos, *Pobirki*, str. 18.
- ³⁶ Andrejka, *Župani*, str. 97, 99.
- ³⁷ Andrejka, *Župani*, str. 102.
- ³⁸ Kos, *Pobirki*, str. 20.
- ³⁹ Andrejka, *Župani*, str. 199; Kos, *Pobirki*, str. 21.
- ⁴⁰ Andrejka, *Župani*, str. 97, 102; Kos, *Pobirki*, str. 21.
- ⁴¹ Štukl, *Nadrihtarji*, str. 50.
- ⁴² Andrejka, *Župani*, str. 97; Kos *Pobirki*, str. 21.
- ⁴³ Andrejka, *Župani*, str. 99.
- ⁴⁴ Kos, *Pobirki*, str. 19, 21.
- ⁴⁵ Blaznik, *Gospostvo*, str. 174.
- ⁴⁶ Blaznik, *Gospostvo*, str. 366.
- ⁴⁷ Blaznik, *Gospostvo*, str. 174.
- ⁴⁸ Blaznik, *Gospostvo*, str. 260.
- ⁴⁹ Andrejka, *Župani*, str. 99, 100.
- ⁵⁰ Andrejka, *Doneski*, str. 312.
- ⁵¹ Ing. Pavle Hafner, Začetek in konec visoških Kalanov, *LR 16*, 1969, str. 112 – 127.
- ⁵² Štukl, *Knjiga hiš III, Stara Loka*, str. 168 – 169

- ⁵³ Štukl, *Knjiga hiš II*, str. 54.
⁵⁴ Andrejka, *Župani*, str. 97.
⁵⁵ Blaznik, *Gospotvo*, str. 46, 174.
⁵⁶ Štukl, *Nadrihtarji*, str. 50.
⁵⁷ Andrejka, *Doneski*, str. 323.
⁵⁸ Jože Žontar, *Priložniki in karte o organizacijski strukturi*, Graz – Klagenfurt – Ljubljana – Gorizia – Trieste, 1988, str. 89 – 90.
⁵⁹ Andrejka, *Doneski*, str. 323.
⁶⁰ Štukl, *Knjiga hiš III*, str. 166 – 167.
⁶¹ Štukl, *Knjiga hiš III*, str. 139 – 140.
⁶² Štukl, *Nadrihtarji*, str. 48; isti, *Knjiga hiš III*, str. 167
⁶³ Štukl, *Nadrihtarji*, str. 50.
⁶⁴ Anton Globočnik, *Rudniški in fužinski kraj Železniki*, prevod iz Mittheilungen des Historischen Vereins für Krain, Ljubljana 1867, str. 8. Prevod hrani Muzej v Železnikih.
⁶⁵ Štukl, *Nadrihtarji*, str. 48.
⁶⁶ Andrejka, *Doneski*, str. 328.
⁶⁷ Andrejka, *Doneski*, str. 323.
⁶⁸ Radio Žiri, časopis *Ob Sori*, Prišel je, prišel Sv. Martin – krst vina na Vidmu, str. 4
⁶⁹ Marija Stanonik, *Promet na Žirovskem*, Žiri 1987, str. 59.
⁷⁰ Ing. Pavle Hafner, Začetek in konec visoških Kalanov, *LR* 16, 1969, str. 119.
⁷¹ Andrejka, *Doneski*, str. 323.
⁷² Štukl, *Knjiga hiš III*, str. 150 – 151; Blaznik, *Gospotvo*, str. 227, 252.
⁷³ France Štukl, Loške vislice na Gavžniku, *LR*, 1989, str. 39.
⁷⁴ France Štukl, Vodni pogoni v nekdanji občini Zminec, *LR* 40, 1993, str. 88–89.
⁷⁵ Nadškofijski arhiv Ljubljana, župnija Škofja Loka, včasih so bili statusi shranjeni v ZAL, Enoti v Škofji Loki.
⁷⁶ France Štukl, Vodni pogoni v nekdanji občini Zminec, *LR* 40, 1993, str. 76.

ZUSAMENFASSUNG

Beiträge zur Kenntnis der einheimischen Familiennamen in Bezug auf Verwaltungsämter

In den Beitrag habe ich versucht, einige einheimische Familiennamen zu erklären, die ihren Ursprung in einer Verwaltungsfunktion des Grundbesitzers im Loka-Bereich haben. Vor dem Krieg hat sich mit einheimischen Namen im Tal Selška dolina, sowie mit Bürgermeistern in dieser Gegend zwischen 1500 und 1800, Dr. Rudolf Andrejka beschäftigt. Die vorliegende Forschung umfaßt das ganze ehemalige Freisinger Gebiet Žiri und einem Teil von Sorško polje nördlich von Žabnica. Diese Gegenden waren schon im vorigen Jahrhundert außerhalb des Loka-Gerichtsbezirkes und das alte Grundbuch ist leider nicht erhalten geblieben. Die Grundlage für die Forschung war mir das Gerichtsregister aller Grundbesitze im Gerichtsbezirk Škofja Loka aus der Zeit um die Jahrhundertwende. Ältere Namenregister hätten wahrscheinlich noch reichere Information gegeben. Hierbei denke ich vor allem an die Pfarrarchive, an alte "status animarium". Ein Teil der einheimischen Familiennamen bezieht sich auf die Verwaltungsfunktionen der Namensträger aus der Zeit der, in Ämter geteilten,

Freisinger Herrschaft, in denen man verschiedene ehrenamtliche Stellvertreter brauchte. Seit der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts entstand ein Bedarf an ehrenamtlichen "Staatsvertreter". Diese Vertreter wurden ausgewählt, in früherer Zeit vielleicht frei gewählt. Sie mußten bestimmte persönliche Fähigkeiten und Qualitäten vorzeigen, die durch die Schlung erworben werden konnten. Oft wurde das Amt in einer Familie von Generation zu Generation weiter geführt. Neben den persönlichen Eigenschaften war manchmal auch die Lage des Bauernhauses von großer Bedeutung. Unter den Funktionsträgern waren nicht nur Grundbesitzer, sondern auch Kätner. Im ersten Teil meines Beitrags habe ich einige Familiennamen dargestellt, die sich auf die Verwaltungsteilung der Herrschaft beziehen: Bitenc, Brojan, Brejc, Brojc, Proj, Projc, Korošec, Sorčan, Davčan, Selčan, Poljanec, Žirovc, Podlonkar usw. Einige Familiennamen zeigen auf eine bestimmte Amtsfunktion z. B. Hubman, Homan, Oman, Hofman, Hartman, Ortman, Jagermojster, Špegelč, Šperlič, Ahternik, Legat, Šere, Notar, Čot, Flegar, Verbižar, Ferbižar, Hofšteter, Obšteter, Oštelar, Štalar, Škrebuc, Šlibar, Dacar, Cegnar, Cvelfar, Finfar, Starman, Štantman, Čarman, Colnar, Rutar, Rotar, Lazar, Vratar, Zavratar, Kalan, Jušč, Karlin, Opaltar usw. Ich möchte noch einige Familiennamen, die auf bekannte Verwaltungämter zeigen, erwähnen: Župan, Špan, Županovše, Španc, Zupanc, Župca, Petar, Peter, Petač, Peterca, Petričk, Petrovc, Petrač, Petrič, Petruznik, Verrbeljc, Erbeljc, Erbic, Mer, Mert, Mertuc, Mirtuc, Martan, Martanc, Martanca, Marton, Markl, Štibernik, Dacar, Vidmar, Vidmajer, Bendač, Primc, Primčk. Wo es möglich war, habe ich die Familiennamen mit einem Besitzexkurs im Grundbuch bekräftigt.